

18. 5. 2023

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Několik poznámek k postihu stalkingu

Trestný čin nebezpečného pronásledování postihuje jednání mající znaky stalkingu. Pojem stalkingu je laickou veřejností obecně znám, poprvé byl označen za trestný v 90. letech 20. století ve Spojených státech amerických, kdy průkopníkem byla Kalifornie, která byla následována dalšími americkými státy. V rámci Evropy byl stalking kriminalizován nejdříve ve Spojeném království a v Belgii. Původně byl tento pojem využíván mezi lovci divé zvěře – pojem označoval pronásledování či stopování divoké zvěře s cílem uštvat ji k smrti[1].

V současné době neexistuje ustálená definice, např. dle přední české forenzní psychologičky Ludmily Čírtkové se jedná o specifickou variantu násilí, kterou charakterizuje „*obsesivní upnutí se známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou pak obtěžuje systematicky a úporně projevy nevyžádané a nechtěné pozornosti*“[2].

Postih stalkingu v kostce

Postih stalkingu se v českém trestním právu poprvé objevil s přijetím nového trestního zákoníku (TZ)[3], který nabyl účinnosti 1. 1. 2010. Ustanovení § 354 TZ upravující přečin nebezpečného pronásledování postihuje jednání, kdy pachatel jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že:

1. vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,
2. vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
3. vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje
4. omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
5. zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,

a zároveň je toto jednání způsobilé vzbudit důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých. Za takové jednání trestní zákoník stanoví sankci v podobě trestu odnětí svobody až na jeden rok nebo trest zákazu činnosti.[4]

Přísněji může být pachatel potrestán, pokud se jednání dopustí vůči dítěti, těhotné ženě, se zbraní, nebo s nejméně dvěma osobami.

Dle komentáře k trestnímu zákoníku trestný čin nebezpečného pronásledování „*postihuje intenzivní obtěžující jednání, která dlouhodobě výrazně zasahují do života poškozeného a jejichž postih by byl obtížný, či dokonce nemožný podle jiných ustanovení*“.[5] Tato definice dle mého názoru přiléhavě reflektuje judikaturu vztahující se k přečinu nebezpečného pronásledování.

V souhrnu lze říct, že společným jmenovatelem škodlivých aktivit je záměr jiného obtěžovat tak intenzivně, že to již ohrožuje jeho psychickou a v některých případech i fyzickou integritu, resp. život.[6]

Jako nejproblematictější z hlediska výkladu považuji pojmy dlouhodobosti a způsobilosti vzbudit důvodnou obavu.

Nelze si nevšimnout podobnosti trestných činů nebezpečného vyhrožování dle § 353 TZ a

nebezpečného pronásledování, přičemž dlouhodobost je jedním ze základních znaků, které tyto přečiny rozlišují. Za dlouhodobé jednání judikatura považuje zpravidla soustavné, vytrvalé, tvrdošijné a systematicky prováděná jednání, která vybočují z běžných norem chování[7]. Jako potřebnou délku označuje několik vynucených kontaktů nebo pokusů o ně[8], aktivity pachatele vyvíjené nejméně v řádu několika měsíců[9], ale také dobu trvající jeden měsíc, pokud je jednání velmi intenzivní, výrazně vybočuje z normálních společenských vztahů (hranice záleží na konkrétních okolnostech), je prováděno různými prostředky, případně graduje ve fyzické násilí[10]. To vše za předpokladu, že je jednání způsobilé vzbudit důvodnou obavu o život nebo zdraví poškozeného nebo o život a zdraví osob jemu blízkých.

Důvodnou obavou se rozumí obava objektivně způsobilá vyvolat vyšší stupeň úzkosti nebo jiného tísnivého pocitu ze zla, kterým je na poškozeného působeno[11], přičemž se vždy bude posuzovat dle okolností posuzovaného případu, osoby pachatele, osoby poškozeného a dalších relevantních faktorů. Důvodná obava nemusí vzniknout, ale její vznik musí být reálný.[12]

Mám za to, že pojem vzbuzení důvodné obavy je judikaturou již poměrně ustálen. Naopak v požadavku na dlouhodobost lze spatřovat poměrně tenkou hranici mezi jednáním, které je již s to naplnit skutkovou podstatu přečiny nebezpečného pronásledování a jednáním, které takto s ohledem na subsidiaritu trestněprávní represe hodnotit nelze. V tomto případě by bylo možné jednání posoudit nanejvýš jako přestupek proti občanskému soužití, příp. by mohlo naplnit skutkovou podstatu jiného trestného činu, např. již zmíněného nebezpečného vyhrožování podle § 353 TZ.

V návaznosti na výše uvedené se nabízí otázka - je sankce, která pachateli hrozí, dostatečná?

Na začátku bych ráda poukázala na výši trestní sazby v souvislosti s trestným činem nebezpečného vyhrožování. Sazby stanovené pro základní skutkové podstaty jsou totožné, kvalifikovaná skutková podstata se liší pouze tím, že v případě přečiny nebezpečného pronásledování je stanovena nejnižší možná sazba, jejíž stanovení v případě nebezpečného vyhrožování absentuje, horní sazba je stanovena totožně. Tato konstrukce mi přijde poněkud nešťastná, zvážíme-li, že v případě trestného činu nebezpečného vyhrožování se jedná zpravidla o jednorázový útok (ačkoli i ten může nepochybně vyvolat závažné psychické následky), zatímco v případě nebezpečného pronásledování hovoříme o dlouhodobém narušování pocitu bezpečí, soukromí a obecně dlouhodobém zhoršení kvality každodenního života, v čemž osobně spatřuji vyšší míru společenské škodlivosti.

Není také ojedinělé, že vyhrožování (naplňující zákonné znaky ve smyslu § 353 TZ) je zároveň součástí jednání pachatele, které v souhrnu naplní znaky nebezpečného pronásledování.[13] Pachatel tak de facto spáchá jak trestný čin nebezpečného vyhrožování, tak trestný čin nebezpečného pronásledování, ovšem postihnout bude pouze za později vyjmenovaný, a to z důvodu faktické subsumpce (jednočinný souběh § 353 TZ je přípustný pouze s § 354 odst. 1 písm. b), c), d) a e) TZ, tj. v případech, které nezáleží ve vyhrožování[14]).

Pro srovnání odlišení trestnosti v okolních státech - v Polsku byla horní trestní sazba pro čin obdobný naší úpravě nebezpečného vyhrožování stanovena na 2 roky trestu odnětí svobody[15], sazba za čin obdobný nebezpečnému pronásledování byla původně stanovena na 3 roky[16] (v polské úpravě došlo ke změně, viz dále). Obdobně v Německu je trestní sazba hrozící za vyhrožování stanovena na nejdéle 1 rok[17], v případě pronásledování jsou to pak až 3 roky[18]. Naopak na Slovensku[19] nebo třeba v Rakousku[20] jsou stejně jako v České republice stanoveny na oba trestné činy sazby stejné, tj. horní sazba až 1 rok. V tomto případě bych se určitě s ohledem na výše uvedené důvody určitě přiklonila k diferenciaci trestní sazby u těchto přečinů.

Pominuvši nepoměr mezi vyhrožováním a pronásledováním, jako nejzásadnější faktor vnímám

nepoměr sankce a příkoří, které je jednání způsobilé poškozenému přivodit. Poškozený je často podroben spoustě negativních následků zejména v psychické rovině. Poškození popisují celou řadu psychických, sociálních, zdravotních problémů, akutní reakce na stres a úzkosti, přičemž tyto faktory jsou způsobilé poškozeného negativně ovlivňovat v zaměstnání a sociálních vztazích.[21] Zpravidla se tedy bude jednat o následky v psychické rovině, které jsou dle mého názoru zákonodárcem a soudy často zlehčovány (ačkoli v současné době zaznamenávám zvýšené povědomí o duševním zdraví ve společnosti, tento trend se dle mého názoru stále dostatečně neprojevuje v legislativě a soudní praxi), přičemž se domnívám, že následky v psychické rovině jsou způsobilé v mnoha případech narušit každodenní život poškozeného mnohem více, než by tomu bylo např. v případě lehkého úrazu.

Možná inspirace u souseda

Inspiraci ke změně můžeme najít např. v Polsku. V březnu 2020 došlo ke změně polského trestního zákoníku, na základě které mj. došlo k úpravě ustanovení upravujícího stalking. Původně skutková podstata zahrnovala jednání pachatele, které vzbuzuje u poškozeného nebo jeho nejbližší osoby důvodnou obavu o bezpečí, nebo zásadně narušuje jejich soukromí. Nově bylo ustanovení doplněno, a kriminalizuje také důvodnou obavu z ponížení nebo úzkosti. Došlo také k výraznému zvýšení trestní sazby, kdy je horní hranice nyní stanovena na 8 let (z původních 3 let). Polské právo jde ještě dále, když stanoví, že pokud poškozený v důsledku jednání pachatele spáchá sebevraždu, může být pachatel potrestán trestem odnětí svobody až na 12 let. Dle důvodové zprávy ke zvýšení trestních sazeb mělo dojít mj. proto, že jejich tehdejší výše nebyla adekvátní k často velmi vysoké míře společenské škodlivosti.[22]

Závěrem

Ačkoli došlo k začlenění trestného činu nebezpečného pronásledování do trestního zákoníku v roce 2010, po 13 letech účinnosti nedošlo k žádným změnám v jeho úpravě. Otázkou zůstává, zda není čas na novelizaci tohoto nebezpečného fenoménu.

Mgr. Helena Lotterová,
právník ve veřejné správě

[1] HENDRYCH, Dušan. Právnícký slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 490.

[2] Čírtková, Ludmila. Moderní psychologie pro právníky. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 53.

[3] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[4] Ačkoli v úvahu přichází a v praxi se uplatňují také jiné druhy trestu, např. peněžitý trest.

[5] Provazník, J. Trestní zákoník, 1. vydání (2. aktualizace, 2022). § 354. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 14. 4. 2023] Dostupné >>> [zde](#).

[6] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2020, sp. zn. 8 Tdo 866/2020.

- [7] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011.
- [8] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011.
- [9] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1360/2014.
- [10] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2019, sp. zn. 8 Tdo 178/2019.
- [11] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1360/2014.
- [12] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2015, sp. zn. 7 Tdo 149/2015.
- [13] Srov. např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011.
- [14] DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015 s. 2772. ISBN 978-80-7478-790-4.
- [15] Polský trestní zákoník ze dne 6. června 1997 r. Kodeks karny. Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553. Art. 190 § 1.
- [16] Polský trestní zákoník ze dne 6. června 1997 r. Kodeks karny. Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553. Art. 190a § 1.
- [17] Trestní zákoník Německé spolkové republiky ze dne 15. 5. 1871, Strafgesetzbuch (StGB). § 241.
- [18] Trestní zákoník Německé spolkové republiky ze dne 15. 5. 1871, Strafgesetzbuch (StGB). § 107a odst. 1.
- [19] Zákon č. 300/2005 Z. z. § 360, resp. § 360a.
- [20] Trestní zákoník Rakouské republiky ze dne 23. 1. 1974, Strafgesetzbuch (StGB), § 107, resp. 107a.
- [21] Morávková-Vargová, Branislava. a kol. Partnerské násilí. 1. vyd. Praha: Linde, 2008. s. 53. ISBN: 978-80-86131-76-4.
- [22] Autopoprawka do przekazanego w dniu 26 marca 2020 r. rządowego projektu ustawy - o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw. Druk nr 299-A. Warszawa, 27 marca 2020 r. [online] [cit. 5. 4. 2023] Dostępne >>> [zde](#).

Další články:

- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)